

قلعه بزرگ آذربایجان

قهقهه

پیشانی قلعه‌ها از دیروزها تا امروزها

«قلعه قهقهه و فراموش شدگان»

رستم بهرادرزی

	انتشارات ساوالان ایگیدلری
	ناشر برگزیده ۱۳۹۳
	سرشناسه: بهرادرزی، رستم، ۱۳۵۳
عنوان و نام پدیدآور: قلعه بزرگ آذربایجان قهقهه/ رستم بهرادرزی.	
مشخصات نشر: تهران: ساوالان ایگیدلری، ۱۳۹۸.	
مشخصات ظاهری: ۱۱۸ ص: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.	
شاب: ۶۷۳۹-۰۱-۶-۶۲۰۰۷۸	
وضعیت فهرست نویسی: فیا	
موضوع: زندانبان، یاسم -- ایران -- قلعه قهقهه (مشکین شهر)	
موضوع: <i>Political prisoners -- Iran -- (Qal'eh Qahqaheh / Meshkin Shahr)</i>	
موضوع: قلعه قهقهه (مشکین شهر)	
موضوع: <i>Qal'eh Qahqaheh (Meshkin Shahr, Iran)</i>	
موضوع: ایران -- تاریخ -- صفوی، ۹۰۷ - ۱۱۲۰ ق.	
موضوع: <i>Iran - History -- Safavids, ۱۷۳۶- ۱۵۰۰</i>	
رده بندی کنگره: DSR: ۱۱۸۴	
رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۷۱۰۹۲۲	
شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۹۸۶۶۷	
مدیر هنری: ساوالان جماعتی	
طراحی رو جلد: محسن دمندان	
چاپ اول ۱۳۹۸ / قیمت: ۳۰۰۰۰۰ ریال	
تیراژ اول: ۱۰۰۰ جلد	
تلگرام: @Savalan_igidlary	
اینستا: Savalan_igidlary	

فهرست

صفحه

عنوان

۴	پیشگفتار
۶	مقدمه
۸	فرازهایی درباره موقعیت و جغرافیایی آذربایجان
۱۱	مقدمه بعد در ایران، تاریخ نویسی نوین و ارتباط آن با شرایط اقلیمی
۱۳	تحقیق در مورد باره قلعه قهقهه
۱۸	بخش اول: مرآت شرایط جغرافیایی منطقه ارشق و قلعه قهقهه
۲۰	دهستان یافت
۲۱	موقعیت و اهمیت تاریخی قلعه یافت
۲۶	ساختار طبیعی قلعه قهقهه
۳۲	بخش دوم: زندانیان قلعه قهقهه
۳۵	آرمان‌های بنیان‌گذار سلسله صفوی
۳۸	بستر «قلعه استخر» در برآمدن شاه اسماعیل
۴۲	زندانیان مهم سیاسی و علل زندانی شدن آنها
۷۸	سردارن عثمانی که در قلعه قهقهه زندانی بودند.
۸۵	شورش زندانیان قلعه قهقهه
۸۷	سخن پایانی
۹۰	منابع و مأخذ
۹۳	تصاویر

پیشگفتار

از مشخصات بارز تمام جوامع بشری، تأثیر و ویژگیهای جغرافیایی آن ناحیه در شکل گیری و تکامل حوادث مهم تاریخی آن سامان است. اگر چه پیشرفت علم و تکنیک امری است که می تواند تا حدودی بر این ویژگی غلبه کرده و از اهمیت و تأثیر فوق العاده آن بکاهد، ولی در گذشته تاریخ چنین نبوده است. بسترهای مهم جغرافیایی در تکوین پدیده های مهم تاریخی نقش اساسی داشته و شناخت آینده هر جامعه بدون آشنایی به قوانین گذشته، در حال حاضر اینست میسر نخواهد بود.

وجود صحاری آن و همه جنگل، کوه و دریا هر کدام به نوعی در تکوین تاریخی آن ناحیه از دوران اساطیری تا به امروز دارای نقش بودند. اگر جنگل نبود، نبرد بیست ساله توام با پیروزی مردم وینا در مقابل سلاو، اگر بزرگ زمان مشکل می شد، یا انقلاب مانو در چین، فیدل کاسترو در کوبا بدون استفاده از پایگاه جنگل به آسانس عملی نمی شد. اگر آب و هوای سرد قلمرو وسیع و گسترده روسیه نبود، ناپلئون و هیتلر به زانو در نمی آمدند و یا اگر انگلیس موقعیت جزیره ای داشت، معلوم نبود سرنوشت تاریخی اش در مقابل ناپلئون و هیتلر چطور ورق می خورد. با این ژاپن مجمع الجزایر نبود و امکانات اقتصادی قابل قبولی برای سلطه گران داشت. سرنوشت امروزی مانند خود را نداشت؛ زیرا از قرن سیزدهم مانند تمام قلمروهای آباد موروثی مغول قرار می گرفت ولی موقعیت جغرافیایی ژاپن آن را نجات داد. اگر کوه های سخت داغستان نبود، شیخ شامیل قهرمان داغستان نمی توانست ۲۵ سال در مقابل ارتش تزار روسیه مقاومت نموده و از حاکمیت روسیه بر قفقاز جلوگیری نماید و اراده او به وسیله فرزندان وطنش تا به امروز دنبال شود. یا اگر صحرا نبود، این همه ابر قدرت های بزرگ صحرا شکل نمی گرفت و سرنوشت دنیا را دگرگون نمی کرد و جنگجویان صحرا، مبارزات خود را با مراکش تا به امروز نمی توانستند دنبال کنند.

اگر قلعه بد نبود، مقاومت ۲۳ ساله بابک خرمدین در مقابل اشغال گری آذربایجان و دفع شر در حاکمیت مقتدر امپراتوری عباسی میسر نمی شد، بالاخره اگر قلعه‌های چون الموتها نبودند، جنبشهای مردمی و ضد فئودالی قرون وسطی، با استفاده از بار مذهبی نظیر، مانی، مزدک، اسماعیلیان (دراویش و شیعیان) حروفیه و نقطویه با اهداف اقتصادی، اجتماعی علیه حاکمیت اشراف که حربه فکری و اعتقادی جوامع را در دست داشتند، و اعتقادات راستین توده ها را به الحاد متهم می ساختند نظیر شیعه اسماعیلیه علیه حمت، حنفی حنبلی پا نمی گرفت.

پس روشن نمودن نقش تاریخ بر بسترهای مهم جغرافیایی برای تکوین تاریخ هر مملکتی از دوان اساری تا به امروز ضروری است. مخصوصاً (قلاع) که به صورت پایگاه مبارزان، پادشاهان، امرای سرکش، از اهمیت و ارزش تاریخی مهمی برخوردار هستند.

نوشته حاضر نیز مرآتیت رزیر و اهمیت یکی از این قلاع، به نام قهقهه را از دوران باستان مخصوصاً از زمان سلطه صوی به بعد برای ما روشن نموده است. امید است برای روشن شدن نقطه های مجهول تاریخ و جغرافیای آذربایجان نقش سیاسی، اقتصادی و فرهنگی سایر قلاع آذربایجان نیز توسط دانش پژوهان مورد بررسی قرار بگیرد. مطالب خود را با یک قطعه شعر شاعر دوره افشار به پایان می رسانم.

هنگامی که ایل افشار در جنوب آنکارا بوسیله اربش عثمان فتح و قمع می شد، دارال اوغلی شاعر ایل افشار با شعر قشنگ خود خطاب به سلطان عثمانی چنین می گوید:

حاقیمیز دا سلطان ایتیمیش فرمانی فرمان پادشاهین، قارداش، داغ، بیریمدور

سلطان به متلاشی کردن ما فرمانی صادر کرده است- برادران، فرمانها همیشه مال پادشاهان است، کوهها و قلعه ها از آن مردم.

والسلام

دکتر محمد تقی امامی خویی